

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Sairaanhoitopiiri [Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ky]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Pykälien ymmärtäminen vaatii hallituksen esityksen pohjaksi. Tarkennus ja selkeytys olisi tarpeen mm. kuntouttava päivähoito valmennuksena, uusien palveluiden osalta valmennus, tarvelähtöinen lain tulkinta soveltamisalassa, ikäihmisten kohta, psyykkinen toimintakyky.

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Pykälissä ja niiden perusteluissa on epä johdonmukaisuuksia, minkä johdosta pykälien tulkinta ei ole selkeää. Ennakkoratkaisut osin perustelujen pohjana, mutta eivät ole täysin linjassa. Lain tavoitteen toteutuminen yhdenvertaisesti edellyttää selkeitä pykälä ja perusteluita. Perusteluissa esimerkkien avulla voisi tulkintaa paremmin selkeyttää.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Erillisten lakien yhdistäminen yhteen kaikkia vammaisia henkilöitä koskevaksi on kannatettava ja lisää yhdenvertaisuutta. Palvelutarpeen arvioinnissa keskeistä asiakkaan toimintakyky ja tarpeet eikä diagnoosiperustaisesti.

Vammaisten henkilöiden oikeudesta peruspalveluihin sekä esteettömyydestä ja saavutettavuudesta näissä tulisi säätää muussa lainsäädännössä velvoittavasti, jotta vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus näiden palvelujen osalta toteutuu eikä vammaiset henkilöt ohjaudu suoraan erityispalveluihin muiden palveluiden toimimattomuuden johdosta.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiesitys sisältää uusia keinoja vahvistaa osallisuutta. Hallituksen esitys painottaa peruspalveluita, perusoikeuksia, asiakkaan valintaa ja osallisuutta. Asiakassuunnitelmassa vahvasti esille asiakkaan mielipide ja esim. kanta palveluiden järjestämistapaan. Tärkeä kysymys osallisuuden kannalta on, miten käytännössä on mahdollista toteuttaa erityinen tuki mm päätöksentekoon .

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Palveluiden järjestämisen perusteena ei ole diagnoosi vaan vamman tai sairauden aiheuttama toimintakyvyn vaje , joiden mukaisesti yksilölliset tarpeet, elintavat, elinympäristö, ja toiveet huomioiden palvelut tulisi järjestää. Tämä mahdollistaa yksilöllisten tarpeiden mukaisten palveluiden saamisen, mutta asettaa lain yhdenvertaisella soveltamiselle, palvelutarpeen arvioinnille ja palveluiden järjestämiselle isot haasteet.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma SHL:n mukaan ym. selkeyttää asiakasprosessia.

2.

Ikääntymisrajaus.

3.

Lainsäädäntöjen yhdistämisen myötä yhdenvertaisuuden lisääntyminen.

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Kuntouttava päivähoito/varhaiskasvatus - palvelun maksuttomuus ei tulisi olla peruste vammaispalvelupäätökselle vaan maksuasias tulee sisältyä varhaiskasvatukseen kokonaisuuteen ja vastuulle.

2.

Koululaisten aamu- ja iltapäivähoidon järjestäminen myös erityistä tukea tarvitsevien lasten/ vammaispalvelujen piirissä olevien lasten osalta tulisi järjestää yhdenvertaisesti kaikkien osalta ja koulutointa velvoittavana ei pelkää "halutessaan", vaarana päällekkäisiä palvelujärjestelmiä ja palvelujen pirstaleisuus lapsen näkökulmasta.

3.

Esteettömän asumisen tuki mm. asunnonmuutostöitä hajautuu edelleen eri toimijoille ja lakeihin; lääkinnällinen kuntoutus, sosiaalihuoltolaki ja vammaispalvelulaki - olisiko mahdollista vastuuttaa ja rajata tarkemmin.

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Huomioitu myös SHL:n palvelut, lastensuojelun rajapinta, vanhempien tuki, vammaisen lapsen erityiset tarpeet; vertailu samanikäisiin, korostettu vammaisen lapsen omaa osallisuutta ja mielipidettä. Tarpeen tarkentaa vielä, miten varmistetaan lapsen/ nuoren mielipiteen kuuluminen silloin kun se on vastakkainen vanhempien mielipiteen kanssa esim. kodin ulkopuolella asumiseen

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiesitys tukee hengityshalvauspotilaiden oikeutta saada myös vammaispalveluita, mutta osin jää epäselväksi, mitä muutos tarkoittaa ja miten käytännössä järjestetään ja organisoidaan. Mikäli hoitorinki koostuu henkilökohtaisista avustajista, miten terveydenhuollon osaaminen varmistetaan.

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Soveltamisala osin hankalasti tulkittava, mutta pyrkimystä on rajata VPL suhteessa SHL, ikälaki, varhaiskasvatuslaki, perusopetuslaki. Pykälän perustelujen tulee tukea soveltamista selkeästi - mikä

kuuluu lain soveltamisalan piiriin mikä ei. Pohdittavaksi jää laajeneeko soveltamisala? Riski, että riittämättömät palvelut esim. mielenterveyspalvelut ohjaavat asiakkaita vammaispalvelujen piiriin.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Väljästi kirjoitettuja säädöksiä, joten voinee ottaa tarpeet huomioon. Henkilökohtaisessa avussa hyvä muutos itsehoitotoimenpiteet. Kehitysvammaisten moniammatillisen tiimin tuen ”sisäänkirjoituksen” epäselvyys? Puuttuuko erityisiin tarpeisiin tarjottava varhainen tuki ennen moniammatillista tukea, johon vahvat kriteerit. Kehitysvammaiset tarvitsevat moniammatillista tukea myös ennen kuin tilanteet kärjistyvät ja näin riittävän varhainen moniammatillinen tuki tulee turvata.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Tavoitteellisuus ja määräaikaisuus on hyvä, pykälän perustelujen tarkentaminen tarpeen. Mutta mm. kuntouttavan varhaiskasvatuksen ottaminen tähän pykälään ei ole tarkoituksenmukaista.

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Voisiko varhaiskasvatus määritellä kuntouttavan varhaiskasvatuksen tarpeen ja tuen tasot—miksi osa vammaispalveluiden valmennusta? Erityisesti kun hyvinvointialue ei järjestä varhaiskasvatusta. Riski päällekkäisistä järjestelmistä. Voisiko varhaiskasvatuslaissa määritellä maksuttomuuden jo suoraan. Huomioitava myös matkat ja niiden järjestämisen vastuut.

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Tuottamismallien laajennus ja vaatimus; on oltava käytössä kaikki tuottamistavat tulee olemaan haasteellista alueellisesti hyvinvointialueen sisällä. Laajoilla hyvinvointialueilla alueen sisäisiä eroja. Hyvä asia ehdotuksessa on terveydenhuollollisten itsehoitotoimenpiteiden lisäys. Omaisten

toimimista henkilökohtaisena avustajana on laajennettu. Erityisiä tilanteita, joissa omainen voisi toimia henkilökohtaisena avustajana, tulisi rajata hyvin kapeasti. Mahdollistaa omaisen toimimisen henkilökohtaisena avustajana vastoin vammaisen etua ja voi estää itsenäistymistä. Läheiselle tulisi turvata läheisen rooli. Kommunikaatioon liittyvillä perusteilla läheisen toimimista henkilökohtaisena avustajana voidaan useinmiten perustella. Jo nykyisellään tulee asiakkaan edun vastaisia tilanteita omaisen toimiessa henkilökohtaisena avustajana ja nyt oikeutta edelleen laajennetaan. Lakimuutos lisää kustannuksia.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Säätely tarpeen, mutta toteutus on epäselvää.

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Kuka tätä voi toteuttaa, olisiko edelleen syytä tarkentaa kuka tätä tarjoaa ja millä ehdoin, mikä ”riippumaton” taho ja osaaminen ja ymmärrys.

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

On tarpeen säätää ja asiakkaan oikeus saada oikea-aikaisesti, riittävän varhaisessa vaiheessa moniammatillista osaamista edellyttävää tukea - ennakoiva ja ennaltaehkäisevä näkökulma huomioitava.

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Selkeyttää esim. suhteessa lastensuojeluun palveluiden järjestämistä. Lasten yksiköitä on vähän, joten voi olla hankala turvata lapsen asuinpaikan ja kodin läheisyys.

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Etäpalvelun mukaanotto hyvä asia, on osalle asiakkaista riittävää. Lyhytaikaista huolenpitoa laajennettu monenlaisiin tilanteisiin, lisää kustannuksia. Rajauksia suhteessa muiden palveluiden määrään olisi hyvä olla. Hyvä asia, että koskee aiempaa enemmän myös muita vammaisryhmiä kuin kehitysvammaisia. Miksi aamu- ja iltapäivähoito on tässä pykälässä, jos koulutoimen järjestettävää? Riski päällekkäisistä järjestelmistä. Loma-ajan hoito jää hyvinvointialueen hoidettavaksi ja sen järjestäminen vaatii uusia ratkaisuja ja lisää kustannuksia. Velvoitetta tarjota tilapäishoitoa vanhempien loman aikana tulisi linjata.

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Oikeus myös eläköityä päivätoiminnasta. Edelleen tarvitaan monipuolisia päivätoimintoja ja niitä on tarve kehittää vastaamaan asiakkaiden tarpeita vaikka työtoimintakin kehitetään.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Lisää yhdenvertaisuutta, mutta onko riittävää, että säädetään SHL tai muussa laissa, jääkö aukkoja lainsäädäntöön ajallisesti / asiakasryhmittäin. Vaikea hahmottaa ja ottaa kantaa siihen, minkälaisia työtoimintoja hv-alueella tulisi järjestää; pelko, että osalle asiakkaille sopivaa työtoimintaa/työllistymistä tukevaa toimintaa ei ole tarjolla. Vajaatyökykyisten työllisyyspalvelut perustuvat pitkälti hankkeisiin yms.; miten varmistetaan riittävä osaaminen työllisyyden peruspalveluissa. Eläkkeellä oleminen estää aktivointisuunnitelmat ja työllisyyspalvelut tai esim. työpajalle menemisen nykytilanteessa. Muistisairaat ja aivovamma-asiakkaat väliinputoajia.

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Monipuolistamien on hyvä, mutta olisi hyvä perustella portaittaisuutta, monipuolistamista ja kriteereitä tarkemmin.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Laajennettu oikeutta ja tapoja. Kuljetuspalvelubudjetti ongelmallinen; entä jos budjetti ylittynyt jo syyskuussa? Säännökset avaavat mahdollisuuksia, mutta vaativat tarkennusta ja edelleen harkintaa, kustannusten nousuun isot riskit. Toiminnallinen lähikunta – laajennus, mitä tarkoittaa, onko mitään maantieteellistä rajausta? Vrt normaalius ja yhdenvertaisuus; Hyvä tarkennus, että matkaan voidaan käyttää eri kulkuneuvoja. Miten omakustannusosuus määritellään pidemmissä matkoissa? Julkisen kulkuneuvon bussi/ junamaksu. Mahdollisuus matkojen yhdistämiseen on hyvä.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät riittävästi

Perustele tarvittaessa kantasi

Eivät riittävästi, muutoksia paljon ja asiakkaiden palveluntarvearviot ja päätökset on tehtävä uusiksi, samanaikaisesti hyvinvointialueelle siirtyminen muuttaa mm. asiakastietojärjestelmiä. Uudet lainsäädäntöön tulevat palvelut vaativat ko. palveluiden tarkentamista ja järjestämistä.

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Tahdosta riippumaton hoito ja rajoitustoimenpiteet pääosin ok. Selvitettävä onko rajoitustoimenpiteitä koskevia pykäläiä tässä yhteydessä mahdollista korjata niissä ilmeisissä kohdin, mitkä ovat osoittautuneet käytännössä laki sovellettaessa haasteeksi mm. sängynlaidat.

Kokonaisuus käytännössä haasteellinen, mitä päätöksiä tarvitaan erityishuollosi määriteltävien palvelujen saamiseksi.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

Kyllä

Mikäli vastasit Ei, miten säätäisit maksun perusteista?

-

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Työmäärä päätösten muutoksissa ja palveluiden laajennusten kustannukset aliarvioitu.

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Olisiko lakiin voitu ottaa myös määräyksiä asiakasmitoituksesta asiakas/sosiaalityöntekijä.

Lain hyväksyminen mennee pitkälle, joten toimeenpanoon ei jää aikaa ennen lain voimaantuloa. Uudistuksen voimaantulo samanaikaisesti hyvinvointialueiden aloittamisen yhteydessä on haasteellinen, uudet rakenteet, uusi laki - tavoitteena yhdenvertaiset palvelut.

Lauri Päivi
Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri ky, kehitysvammahuolto

